

STM 1974:2

Jeunesses Musicales och Musik för Ungdom

Av Gunnar Nolgård

© Denna text får ej mångfaldigas eller ytterligare publiceras utan tillstånd från författaren.

Upphovsrätten till de enskilda artiklarna ägs av resp. författare och Svenska samfundet för musikforskning. Enligt svensk lagstiftning är alla slags citat tillåtna inom ramen för en vetenskaplig eller kritisk framställning utan att upphovsrättsinnehavaren behöver tillfrågas. Det är också tillåtet att göra en kopia av enskilda artiklar för personligt bruk. Däremot är det inte tillåtet att kopiera hela databasen.

Jeunesses Musicales och Musik för Ungdom

Av Gunnar Nolgård

FIJM – Fédération Internationale des Jeunesses Musicales – höll den 13–17 juni 1974 för första gången under en snart 30-årig tillvaro sin årliga s. k. generalför-samling i Stockholm. Den svenska sektionen av Jeunesses Musicales (JM) – Musik för Ungdom (MfU) – kunde därmed notera en framgång för ett mångårigt ut-vecklingsarbete inom federationen och början till en radikal förändring av dess arbetsätt och målinriktning.

Bakgrund

Jeunesses Musicales-rörelsen uppstod för ca trettio år sedan i Belgien och Frank-rike. Det kan vara skäl att helt kort beröra det kulturklimat och den situation ur vilken JM växte fram för att lättare förstå vari både svaghet och möjlighet till förnyelse kan ligga hos en ungdomsorganisation som JM.

Vid trettioalets slut utgjorde det nyuppförda Palais des Beaux Arts med Orchestre National ett naturligt centrum för musiklivet i Bryssel. Den ordinarie konsertverksamheten utvecklades bl. a. genom uppskattade och regelbundet återkommande konsertdubblingar, som framför allt riktade sig till skol- och uni-versitetsungdom. Chefen för Société Philharmonique, Marcel Cuvelier, var en av dem, som kraftigast verkade för att göra dessa konserter till ett obligatoriskt inslag i undervisningen. Krigssituationen 1940 omintetgjorde helt dessa planer. Ockupa-tionstiden medförde bl. a. stränga restriktioner inom kulturlivet, upplösning av en rad sammanslutningar – däribland ungdomsorganisationer – konfiskering av miss-haglig litteratur etc. Utformningen av konsertverksamheten underkastades direktiv bl. a. med förbud mot uppförande av viss sorts musik. När Marcel Cuvelier i detta läge bakom ockupationsmyndigheternas rygg utvecklade en idé om att stimu-lera belgisk ungdom till att spontant sluta sig samman i musicerande grupper, vann den snabbt gehör. De första konserterna fick karaktären av protestaktioner, där upplevelsen av gemenskap och delansvar för patriotiska manifestationer gav impulser för nya grupper av ungdomar, som såg en möjlighet att på detta sätt protestera mot våld och förtryck. Med detta vitala ungdomsmusicerande i centrum utvecklades JM och tog form i klubbar och föreningar. Man arrangerade under-jordiska festivaler med rysk musik, judisk musik etc. Man trotsade förbud, distri-buerade flygblad och höll klubbdiskussioner. Vad som av ockupationsmakten upp-fattades som harmlösa skolkonserter var i själva verket en andlig motståndsrörelse med en omfattande aktivitet långt utöver konserterna. Rörelsen spred sig snabbt

till övriga Västeuropa och hade vid tiden för fredsslutet fått fastare form genom bildandet av en federation med bl. a. årliga kongresser och generalförsamlingar, festivaler och konferenser på sitt program. Federationen omfattar idag 35 länder över hela världen.

Musik för Ungdom

Vid Lissabonkongressen 1968 fick Sverige genom organisationen Musik för Ungdom medlemskap i federationen. Beslutet hade föregåtts av många års diskussioner. Man sökte från svensk sida finna en organisationsform, som inte skulle innebära uppbyggandet av en ny ungdomsorganisation. Medan man utomlands byggt upp JM som en fristående organisation med klubb- och föreningsverksamhet, med individuellt medlemskap, med förmåner i form av biljettrabatter och deltagande i musikläger och festivaler, ville man här i Sverige finna en möjlighet att förankra JM i en redan existerande ideell ungdomsverksamhet.

Organisationen Musik för Ungdom, som tidigare varit knuten till Musikfrämjandet och under denna tid bedrivit en sporadisk konsertverksamhet inom några län, inordnades genom kungl. brev av den 11 juli 1963 under försöksverksamheten med rikskonserter. MfU var således ännu inte medlem av JM, men kontakter fanns genom att en del av de unga utländska musiker som medverkade i konserterna, förmedlats av JM.

Genom att MfU med sin nya organisationsform från 1968 kunde byggas upp som samarbetsorgan mellan folkbildningsorganisationer, musikskolor och Rikskonserter, räknade man med att en av de viktigaste principerna inom JM skulle kunna bibehållas, nämligen den att ungdomen själv skulle medverka med att arrangera och planera konserter etc. Genom denna egna aktivitet borde MfU/JM inte bara fungera som en konsertarrangerande institution i största allmänhet utan också vara en stimulerande och inspirerande faktor i ungdomens musikliv.

I många länder är JM-arbetet intimt förknippat med skolkonsertverksamhet. På grund av den struktur, som svenskt musiksamhälle redan har med stora insatser från stat och kommun, kan hävdas att MfU bör fungera som en kompletterande och initierande organisation med möjlighet att ständigt ompröva och variera verksamhetens utformning.

MfU idag

Det administrativa ansvaret för verksamheten fördelar sig på en styrelse med representanter för folkbildning (studieförbund), musikskolor (Svenska kommunförbundet) och institutet för Rikskonserter, ett MfU-råd med ungdomar från de olika organisationerna samt verkställande personal anställd av Rikskonserter. Denna institution svarar dessutom för de ekonomiska resurserna och kansliet.

Verksamheten fördelar sig på i huvudsak tre områden: musikläger, interna konserter och utlandsverksamhet. Då MfU fungerar som samarbetsorgan bör inom målet för verksamheten rimligen finnas något av de ambitioner och idéer som finns hos folkbildningsorganisationerna, de kommunala musikskolorna, Rikskonserter och den internationella federationen.

Musikläger

Av de aktiviteter, som förekommer inom JM har musiklägren – sommarkurser för musicerande ungdom – visat sig även för Sveriges del fylla ett behov som värdefullt komplement till den i huvudsak individuella undervisning i musik, som många ungdomar deltar i under skolterminerna. Genom samarbete mellan MfU:s medlemsorganisationer, deras regionala samarbetsorgan, länsbildningsförbunden och musikskolorna har en omfattande differentierad lägerverksamhet kunnat utvecklas inom så gott som samtliga län i vårt land. Man kan också konstatera att de svenska musiklägren, till skillnad från dem som ordnas i övriga länder, mer fördomsfritt tagit upp musikgenrer – folkmusik, jazzimprovisation, popmusik, musicals – som inom JM sällan får plats vid sidan om traditionell västerländsk konstmusik. Musiklägren bör betraktas som en del i en musikutbildning för ungdom. Deltagarna vid musiklägren blir så småningom medlemmar i lokala kammarmusikensembler och körer, SOR-orkestrar, regionensembler etc. Många går vidare till musiklinjer vid folkhögskola eller musikhögskola.

För allmänheten utgör lägret en del av en musikresurs, som kan utnyttjas vid en mängd tillfällen, där musikinslag är önskvärda. Detta kan ske antingen i direkt anslutning till lägret dvs. med konserter, musikaftnar, medverkan i kyrkor, på vårdanstalter, i skolor och i föreningsssammanhang under den tid lägret pågår eller vid en senare tidpunkt. Lägret har då istället tjänat som »övningsplats» för samspeletsgrupper, som bildats under lägertiden eller som redan tidigare varit etablerade och fått tillfälle att finslipa sitt musicerande på lägret.

Ingesund och Groznjan

är två begrepp – två kontraster – för hundratals ungdomar från hela Europa, två platser med musik och glad, okonventionell och stimulerande samvaro. Den ena en topputrustad musikskola i värmländsk, skön natur och med resurser, som tål internationella jämförelser; den andra en sömnig, halvt förgäten gammal stad, som väckts ur sin slummer av ungdomar, som tycker att det kan ha sin speciella tjusning att jobba med mer eller mindre intrikata ljudstrukturer bland medeltida murar, blommande bougainvillea och vildvuxna vingårdar.

Ingesunds internationella sommarkurser har redan en tradition som mötesplats för unga musikentusiaster där man i orkester eller kammarmusikensemble kunnat ägna såg åt några veckors intensivt musicerande.

Groznjan på Istrien i nordvästra hörnet av Jugoslavien, där den internationella Jeunesses Musicales-federationen arbetar på att genom pietetsfull restaurering skapa ett musikcentrum för ungdom, har sedan några år tillbaka utgjort ett somarmål för spelande och sjungande ungdom från framför allt det totalt JM-länder, som engagerat sig i Groznjanprojektet. De internationella lägren, anordnade som samarbetsprojekt med Folkliga musikskolan i Ingesund, fungerar i hög grad som naturliga kommunikationsled i ett växande ungdomsutbyte med JM-länderna.

Interna konserter

Interna konserter innebär en form av uppsökande verksamhet. De riktar sig till en grupp eller en organisation, som ofta samlats av andra skäl än för att lyssna

till musik. De syftar också till att ge nya publikgrupper möjlighet till direkt kontakt med levande musik. Konserterna vill skapa förståelse för tidigare okända musikformer och samtidigt uppmuntra till ställningstagande och värderingar, som stimulerar en obunden och fördomsfri inställning.

Under höst- och vårsäsongerna genomför MfU ett hundratal konserter, musikafnär och ungdomsträffar med musikinslag, som kan infogas i medlemsorganisationernas ungdomsverksamhet där bl. a. ungdomar, som inte spontant söker sig till de traditionella konsertlokalerna, får tillfälle att delta i olika musikaliska aktiviteter.

Internationell verksamhet

Det internationella arbetet fördelas på i huvudsak följande områden: samarbete kring de internationella lägren, stipendiat- och artistutbyte, internationella ungdomsorkestern, medverkan i JM-kongresser, festivaler och tribuner för unga artister.

Internationella ungdomsorkestern

JM anordnar sedan några år tillbaka orkesterveckor för ungdom från alla länder anslutna till federationen. Under dessa veckor bildas den s. k. världsorkestern. Under ledning av välrenommerade dirigenter – Leinsdorf, Ancerl, Mehta, Bernstein – repeterar man in ett eller flera program, som framförs vid JM-kongressen och ibland under en orkesterturné. Ett tiotal svenska ungdomar deltog i den turné som anordnades 1974. Då besökte man bl. a. Wien, London, Tanglewood (Boston), Ottawa och Chicago.

Jeunesses Musicales-kongresser

De årliga kongresserna har ända från början tjänat ett tvåfaldigt syfte: De skall för det första genom generalförsamlingen bilda ett forum för gemensamma överläggningar med delegater från samtliga medlemsländer med uppgift att granska tidigare verksamhet, välja styrelse och vissa specialorgan samt dra upp riktlinjer för och fatta beslut om kommande verksamhet. Kongresserna utgör därtill en sorts musikvecka eller festival med möjlighet för ungdom från hela världen att komma tillsammans för att lyssna, debattera och musicera.

Under en Jeunesses Musicales-kongress finns sålunda en möjlighet att ge en bred presentation av aktuell musik, bildkonst, teater etc., av nya musikaliska uttrycksformer och av kulturpolitiska åtgärder och därmed påverka kulturell aktivitet i andra länder. Publiken vid en Jeunesses Musicales-kongress/festival utgörs till övervägande del av en receptiv, musikmedveten och kritisk generation med stora ambitioner och möjligheter att som »animatörer» och musikutövare aktivt påverka sina respektive länders musikliv.

Generalförsamling i Stockholm 1974

Som tidigare nämnts kom 1974 års generalförsamling att innebära en manifestation av förnyelse inom JM ifråga om idéinnehåll och arbetsformer. Den officiella doku-

mentationen av JM-verksamheten i form av programtryck, inspelningar, foldrar, presskommentarer, filmer, festivalkataloger, affischer etc. speglar naturligt nog inte alltid mängden av varierande musikaktiviteter och än mindre alla de problem som nödvändigtvis finns i en ideell organisation med denna struktur. Ett reellt ungdomsinflytande med vitaliserande impulser och receptivitet inför samhällsförändringar hänger ju ofta samman med att yngre generationer får möjlighet att delta i administrativa uppgifter.

Finansieringen av JM-verksamheten internationellt och i de enskilda medlemsländerna har i stort sett präglats av den resursbegränsning, som redan vid starten för trettio år sedan fick vägas upp av idealism och optimistisk framtidstro. Förutom blygsamma medlemsavgifter har punktbidrag från mecenater och tillfälligtvis välvilligt inställda myndigheter utgjort den ekonomiska grunden för JM-arbetet i många länder. Tvära omkastningar i vissa länders politiska system har dessutom ibland omintetgjort ett mångårigt ambitiöst uppbyggnadsarbete.

I en tid av ökad öppenhet för nya och skiftande musikformer, där naturligtvis ungdom i alla länder bidragit till en ökad fördomsfrihet, har JM med sin speciella utgångspunkt från den västerländska konstmusiken ofta företrätt en speciell musikalisk ideologi.

Vid Augsburgkongressen 1972 tillsattes på svenskt initiativ en utredning med uppgift att analysera de frågor, som berörde målsättning, ungdomsinflytande, finansiering och administrativa rutiner. Det tvååriga utredningsarbetet utmynnade i en rapport, som vid generalförsamlingen i Stockholm kom att ligga till grund för nya JM-stadgar. Inom de områden som här nämnts, ger dessa stadgar riktlinjer för en JM-verksamhet som fortfarande tar till vara den ursprungliga idén med en ungdomsrörelse, där musikaliska aktiviteter skapar kontakt över språkliga och ideologiska barriärer, men som samtidigt kan fungera mer demokratiskt och engagerande för ungdom av idag.

Musik för Ungdom – och ungdomens musik?

Namnet Musik för Ungdom (MfU) ger direkt anledning till några reflexioner.

Finns det skäl att avgränsa en ålderskategori som en speciell målgrupp för musikalisk verksamhet eller bör man i det här sammanhanget i stället bidra till att skapa förutsättningar för ett närmande mellan samhällets olika åldersgrupper? Vidmakthåller man genom denna avgränsning redan existerande – och möjligen önskvärda – sociala strukturer och kan en sådan uppdelning utgöra någon garanti för maximalt gensvar? Om man finner skäl att göra denna avgränsning – praktiska, organisatoriska skäl kan alltid anföras, inte minst om man värdesätter anknytningen till en internationell federation – uppkommer omedelbart en ny fråga. Finns under begreppet ungdom, med dess flytande åldersgräns uppåt, någon målgrupp, som bör prioriteras, när det gäller MfU:s verksamhet?

- a) Aktivt musicerande, blivande professionella eller amatörer med »musik som umgängesform».
- b) Sådana som lyssnar engagerat, går på konsert, följer musikprogram i radio och TV etc.

- c) Ungdomar, som tycks vara relativt indifferentia eller negativa inför all sorts musik.
- d) Ungdomar, för vilka musik i stort sett är behaglig kuliss till någon annan verksamhet.
- e) Föreningsengagerade, ideologiskt medvetna inom olika ungdomsorganisationer.

När man så småningom bestämt sig i fråga om prioritetsproblemet vad beträffar målgrupper – ofta en kompromiss, som uppstår under tryck från olika intressegrupper och institutioner – återstår en tredje fråga: Finns någon musikalisk genre, som någorlunda entydigt riktar sig till ungdom och finns i så fall skäl att inom MfU renodla denna vid val av artister och artistgrupper?

Vem fungerar som expert på ungdomens mer eller mindre latentia eller uttalade behov av musikalisk aktivitet och efter vilka principer gör denna expert urvalet? Skall urvalet domineras av de musikaliska uttryck i vår tid, som mer eller mindre framgångsrikt avses vara uttryck för nya ideologier och nya sociala mönster? Skall man syfta till att förändra attityder och värderingar? Vilka musikaliska värdekriterier skall anläggas på en musikverksamhet, som bl. a. vill bidra till människans anpassning i vårt samhälle eller möjligen ett framtida samhälle grundat på mer eller mindre visionära idéer?

När man för egen eller andras räkning värderar musik – god eller dålig jazz eller pop, bättre och sämre s. k. konstmusik – vad är då väsentligt?

- a) Räknar man med mer eller mindre vaga emotionella faktorer, ev. med associationer till helt utommusikaliska företeelser?
- b) Åberopar man intressanta musikaliska strukturer, som värdekriterier?
- c) Syftar man på musikens funktion, som komplement till eller stimulans för annan aktivitet eller upplevelse: religiös, politisk, erotisk, rituell, ekumenisk – eller ett medel för att åstadkomma gemenskap i största allmänhet etc.?

Om man räknar med att den sistnämnda musikaliska funktionen har ett värde, kan man i så fall peka på någon genre, som mer än övriga skulle svara mot detta syfte? Med andra ord: finns det hållbara argument för MfU att utifrån en sådan värdering prioritera en viss sorts musik eller musikalisk verksamhetsform? I detta sammanhang bör dessutom tas upp frågan om när, i förhållande till övriga ungdomsaktiviteter, den musikaktivitet man väljer gör avsedd verkan och i vilka miljöer den fungerar.

Vill man göra det lätt för sig, letar man som stöd fram någon lämplig formulering ur en aktuell kursplan, programförklaring eller liknande i stil med »... vårt ansvar inför gångna generationers strävan att föra det västerländska kulturarvet vidare och rätt förvalta de traditioner, som ...» etc.

Sedan sover man gott.